

ВІД РЕДАКЦІЙНОЇ КОЛЕГІЇ

Цей збірник — продовження започаткованої Інститутом біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського в 1996 р. серії, присвяченої теоретичним і методичним проблемам біографістики як спеціальної історичної дисципліни та української біографіки як частини гуманітарного знання і важливого явища суспільно-політичного та культурного життя.

За час, що минув після виходу першої книжки «Української біографістики», в нашій країні розпочався справжній «бум» біографічних публікацій. Здобувши в роки незалежності України свободу наукової творчості, вітчизняні дослідники-біографісти самовіддано надолужують час, вимушено згаяний упродовж попередніх десятиліть, повертають історичній пам'яті народу все нові й нові імена забутих і замовчуваних співвітчизників, минулому — його людські, гуманістичні виміри. У Києві та в регіонах України виходять друком все нові історико-біографічні збірники та альманахи, словники та довідники, зокрема, путівники по особових фондах архівних установ і бібліотек, енциклопедії, біографічні монографії та біобіографічні покажчики. На принципово новий кількісний рівень оприлюднення персонологічної інформації виводить енциклопедичну та словниково-біографічну справу поява чергових томів «Енциклопедії сучасної України», «Енциклопедії історії України» та низки інших фундаментальних видань, підготовка яких здійснюється нині в Україні. Істотно зросла кількість грунтовних біографічних публікацій в спеціальних і громадсько-політичних виданнях, на шпальтах газет.

Відносно новим явищем стали спроби оприлюднення історико-біографічної інформації в мережі Інтернет. Інститут біографічних досліджень НБУВ спільно з Українським мовно-інформаційним фондом НАН України працюють над створенням електронного Українського національного біографічного архіву (УНБА), покликаною інтегрувати напрацювання вітчизняної та зарубіжної науки.

Як і всяке стрімке нагромадження знань, біографічні дослідження та сама практика видання біографічної літератури розвиваються нині в Україні значною мірою стихійно. Відтак, безсумнівні значні досягнення сусідять із відчутними прорахунками: типологічною невизначеністю багатьох видань, тупцюван-

ням на місці, а то й поверненням до давно пройденого, появою недостовірних за змістом ажіотажних публікацій. Це — недоліки зростання, які важко оминуть. За таких умов особливого значення набуває розгортання теоретичних і методичних досліджень, широке фахове обговорення здобутків і болючих проблем.

Упорядники прагнули, щоб матеріали збірника охоплювали не лише найактуальніші проблеми історії, сучасного стану та перспектив розвитку біографічних досліджень в Україні та світі, а й методичні та практичні питання біографічної науки, що хвилюють нині спеціалістів-істориків та аматорів-біографістів і краєзнавців в усіх регіонах України, щоб видання стало для зацікавлених справжнім науковим форумом.

Четвертий випуск збірника загалом зберігає найважливіші проблемно-тематичні блоки попередніх. Редакція сподівається, що це зробить його впізнаваним і сприятиме подальшому залученню нових авторів із різних міст України, що вже стало традиційним для видання. Важливим стимулом розширення такої співпраці є також щорічна організація Інститутом біографічних досліджень НБУВ спільно з Українським біографічним товариством Чишківських читань із історичної біографістики, присвячених пам'яті засновника та першого директора Інституту, Президента Українського біографічного товариства, доктора історичних наук, професора Віталія Сергійовича Чишка (1951–2003), та постійно діючий теоретичний семінар.

Перша тематична рубрика збірника — «**Теоретичні та методичні проблеми біографічних досліджень**» — відкривається статтею **В.І. Попика**, присвяченою глибинним світоглядним засадам розвитку української біографістики, її основоположним традиціям, похідними від яких виступають спрямування біографічних студій на кожному етапі історичного розвитку, інтереси сучасних науковців і читачів біографічної літератури, формування діапазону досліджуваних історичних постатей, визначення форм і методів накопичення матеріалів, а нині — формування інтегрованих національних ресурсів біографічної інформації. Також рубрика містить статтю **С.М. Ляшко**, в якій порушено актуальну в методологічному плані проблему значення творчої спадщини **В.С. Чишка** для розвитку сучасної біографістики, та статтю **І.В. Старовойтенко**, надзвичайно цікаву новизною порушеної проблеми та ґрунтовним узагальненням матеріалу щодо просопографії — галузі біографічно-історичного дослідження, спрямованої на створення живого, багатовимірного.

«стереоскопічного» портрету особистості з її життєвими рисами й уподобаннями, на противагу формалізованим методам офіційної біографії, а також вивчення подій минулого та їхніх наслідків крізь людський чинник або з врахуванням його впливу.

У рубриці «**Біографічні та генеалогічні розвідки**» подано низку ґрунтовних досліджень, заснованих на широкій джерельній базі. Це зокрема: стаття **П.Я. Степенькіної** про визначного церковного діяча, богослова, письменника-полеміста початку XVII ст. Захарію Копистенського; стаття **Н.П. Бондар** про значення маргіналій київського видання Молитвослова 1742 р., що зберігається в фондах НБУВ, для вивчення генеалогії відомого козацько-старшинського роду Борозн, представники якого посідали чільне місце серед соціальної еліти Гетьманщини кінця XVII–XVIII ст.; історико-біографічний нарис **Г.В. Путової**, присвячений відомому діячеві римо-католицької церкви в Україні кінця XIX–початку XX ст. єпископові Каролію Антонію Нелзялковському; докладна, багата на цікаві просопографічні матеріали стаття **В. Колесник** про життєвий шлях і громадське служіння визначного українсько-польського діяча початку XX ст., міністра земельних справ Української Народної Республіки Станіслава Стемповського; біографічний нарис **Л.І. Семенко** про Гната Яструбецького — першого дослідника творчості композитора Миколи Леонтовича; ґрунтовне, засноване на раніше недоступних історикам документах, дослідження **Т.І. Ківшар** про трагічну долю Михайла Антоновича, історика, представника однієї з найславетніших українських династій діячів науки та культури; нарис **Н.П. Тріпутіної** про видатного вітчизняного лісівника, дендролога, паркобудівника професора О.І. Колесникова.

У третій рубриці збірника — «**Історія крізь призму біографістики**», запровадження якої в попередньому випуску «Української біографістики» було схвально зустрінуте науковцями, продовжено публікацію статей, присвячених проблемам ролі суб'єктивного чинника в історичному та культурному поступі. Рубрика містить: змістовний історико-культурологічний нарис **О.В. Ятишук** «Г.Ф. Квітка-Основ'яненко та харківський театр першої половини XIX ст.», який по-новому розкриває роль відомого письменника та драматурга в становленні українського театру; нарис **О.Є. Пилипенка** про видатних грецьких підприємців в Україні в XIX–на початку XX ст.; статтю **Ю.Р. Древніцького** про громадсько-політичну діяльність В. Старосольського на тлі процесів українського національного відродження в кінці

XIX–першій половині ХХ ст.: цікаве введенням в науковий обіг значної кількості нових імен аматорів української музичної культури 20-х рр. ХХ ст. дослідження **О.В. Бугаєвої** «Київська філія Музичного товариства імені М.Д. Леонтовича як об'єкт біографічного дослідження»: статтю **Н.О. Рижевої**, присвячену визначним українським кораблебудівникам різних історичних епох **В.П. Костенку** та **Ю.С. Крючкову**, в якій зроблено спробу простежити в їхній діяльності розвиток традицій вітчизняного кораблебудування.

Збірник продовжує друкувати науково-аналітичні матеріали та дослідження, присвячені джерельній базі історичної біографістики та її використанню. У рубриці «**Джерела біографічних досліджень**» опубліковано статтю **І.В. Пасько** «Рукописна та друкована україніка в межах і за межами України: сучасні тенденції та проблема формування інформаційних ресурсів», в якій звернуто увагу на необхідність інтенсивнішого опрацювання документальних масивів українських бібліотек і архівосховищ, розвінчано міф про їхню другорядність в порівнянні з багатствами архівної україніки, що опинилися за кордонами нашої Батьківщини. Значний джерелознавчий інтерес становить також дослідження **І.О. Ціборовської-Римарович** стародрукованих видань, пов'язаних із представниками українського князівського роду Вишневецьких герба «Корибут», в зібраннях НБУВ. Оригінальною працею є стаття **О.В. Москальця**, в якій проаналізовано біобібліографічні джерела вивчення біографій українських музикантів.

У рубриці «**З досвіду біографістики**» друкуються: розвідка **І.М. Шихненко**, що розкриває творчий доробок брата М.С. Грушевського — Олександра в галузі біографіки: дослідження **Н.І. Любовець** щодо вітчизняних біографічних серій в контексті розвитку української біографічної традиції; робота **І.В. Шліхти**, присвячена висвітленню постаті Дмитра Донцова в працях українських вчених, що містить нові конструктивні підходи до вивчення життєвого шляху та громадсько-політичної діяльності цієї непересічної особистості. Увагу привертає також дослідження **В.М. Тимченка** «Порівняльна характеристика польської та австрійської біографічної довідкової літератури».

Новацією четвертого випуску «Української біографістики» є запровадження окремої рубрики — «**Персоналії**», повністю присвяченої життєвому та творчому шляхові одного з діячів вітчизняної науки та культури, літератури чи мистецтва. Цього

разу до збірника вмішено підготовлену **В.М. Корпусовою** чималу добірку спогадів сучасників і документів про визначного вітчизняного вченого-археолога та письменника **Віктора Петрова (Домонтовича)**.

Рубрика «**Автобіографії та спогади**» містить написані спеціально для «Української біографістики» спогади — «Перебіг літ і подій» — відомого українського письменника, літературознавця, краєзнавця, дослідника-біографіста **Петра Петровича Ротача** (Полтава), статтю якого про долю створеної ним в 60-х рр. історико-біографічної «Літературної Полтавщини» було надруковано в першому випуску нашого збірника (1996 р.).

Традиційна рубрика «**Матеріали до Українського біографічного словника**», як і в попередніх випусках, залишається творчою майстернею науковців, в якій опрацьовуються різноманітні методичні підходи та практичні прийоми написання біографічних статей до майбутнього Українського біографічного словника та його електронної версії — Українського національного біографічного архіву.

Збірник вміщує також огляди біографічних видань і звіти про організовані Інститутом біографічних досліджень НБУВ наукові форуми з проблем історичної біографістики.

Редакційна колегія висловлює сподівання, що матеріали збірника викличуть інтерес дослідників-професіоналів так само, як і аматорів-біографістів та краєзнавців, сприятимуть ще ширшому та зацікавленішому обговоренню актуальних проблем біографістики, розширенню діапазону, вдосконаленню методів біографічних досліджень, подальшому згуртуванню дослідницького активу українських біографістів навколо Інституту біографічних досліджень Національної бібліотеки України імені В.І. Вернадського та Українського біографічного товариства.